STIHIA MITICĂ A TIMPULUI ŞI A APEI LA V.VOICULESCU ŞI E.HEMINGWAY

Victoria FONARI

Determinaţi de literatura comparată, reţinem că ambii autori Vasile Voiculescu şi Ernest Hemingway împletesc realitatea şi imaginaţia în plasa lor de pescari ai scrisului. Deşi îmi asum o anumită responsabilitate de a reveni la interpretarea mult cunoscutelor texte *Pescarul Amin* de V.Voiculescu şi *Bătrânul şi marea* de E.Hemingway, sper să găsesc *peştele meu interpretativ*.

Spaţiul acvatic intensifică perceperea lumii înconjurătoare văzută prin proprietăţi mitice. Optica respectivă se datorează dinamicii, schimbării.

Pescarul Amin, cu numele semnificativ „adevăr vorbesc” / „într-adevăr”, îşi dezvăluie menirea prin apropierea de marele mister. În acest sens, pescuitul, repetând anumite scenarii – se apropie de ritualul conexiunii omului cu stihia apei. Această pregătire în plină singurătate, simulând modul de viaţă sihastric, determină comunicarea personajului cu marele cosmos. Astfel, textul lui Voiculescu are tangenţe cu romanul lui Hemingway, inclusiv în plan onomastic. Conotaţiile biblice se referă şi la prenumele personajului central din romanul *Bătrânul şi marea* – Santiago (în limba română: Sfântul Iacob), care în timpul vieţii lumeşti, s-a ocupat cu pescăritul, devenind apostol. Conexiunea personajelor se realizează în planul sinergetic, rugăciunea întru depăşirea posibilităţilor fizice, pentru a găsi forţe spirituale din propria esenţă. În această similitudine atestăm concomitent şi deosebirea: ruga adresată Fecioarei Maria la Hemingway şi ruga adresată lui Dumnezeu din „cerul lor în fundul apelor” [1, p.297] la Voiculescu.

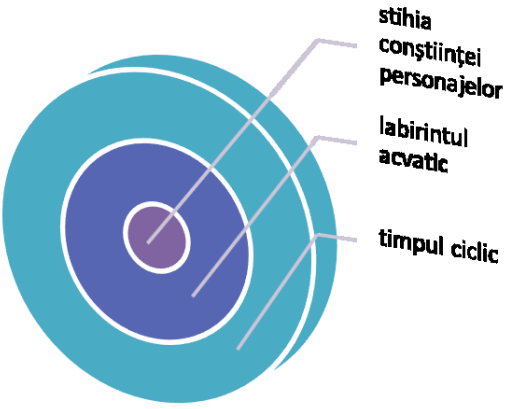
Eroii centrali trăiesc expresia comunicării cu divinitatea în sanctuarul acvatic. Ave Maria nu este vociferată din amintirea vreunei slujbe religioase. Rugăciunea este trăită viu, deşi păstrează şi un caracter de contract, de plată pentru o minune: „Dar ca să prind peştele ăsta, o să zic de zece ori „Tatăl nostru” şi de zece ori „Bucură-te, Marie” şi mă leg că dacă o să-l prind, o să merg în pelerinaj la Sfânta Fecioară din Cobre. Făgăduiesc să o fac” [2, p.85]. Promisiunea îi oferă viitor, este firul care leagă timpurile. Trecutul este plasat pe unda dialogului virtual cu băiatul-lipsă, prezentul este mărginit în spaţiul bărcii aruncat în largul dorinţei, care vine să se confrunte cu imensitatea, devenind o libertate ce îl constrânge (îi ştreangulează mâna) să fie condus de peştele-aspiraţie. Ruga vociferată are menirea de a supravieţui în largul oceanului, de a-şi păstra echilibrul în situaţiile de singurătate şi de a se împlini într-un final. Minunea devine centrul ambelor lucrări, şi Minunea îi face să descopere adâncimile proprii.

La V.Voiculescu, Dunărea imprimă totemul ce leagă omul de fiinţele acvatice. Pescarul Amin este convins că se trage din morun: „...mişună peşti uriaşi din care i se trage neamul, leviatani strămoşi ai legendelor, care cârmuiau sorţile pescuitului, chiţii nemăsuraţi, morunii balauroşi din care ieşeau pe ţărmuri să nască oameni din pântecul lor rodnic şi să întemeieze neamuri tari pe meleaguri pustiite” [1, p.298-299]. Similar cum bătrânul Santiago este înfrăţit cu marsuinii „sunt fraţii noştri, ca şi peştii zburători” [2, p.61]. Personajele percep ontologic conexiunea lor cu peştii din prinsoare.

Am trasa o axă ce include după direcţionare vectorială: visul → dorinţa → ruga. Scriitorul Vasile Voiculescu relevă o clasificare a celor două viziuni: „Se strânse în sine ca într-o dureroasă rugăciune. (...) Căci el nu ştia, nu se pricepea să-şi întoarcă chipul în sus, spre Cerul de deasupra. Numai plugarii fac aşa, cerşind de la Dumnezeul lor ploaie. Pescarii (...) cer mult mai adânc;

ameţitor de misterior... Dumnezeul lor nu umblă pe nori: se poartă pe mugetele talazurilor, prin vârtejuri şi amafore, pe chiţii şi morunii biblici. Unul din aceştia se află închis aici, şi Dumnezeu trebuie să fie aproape" [1, p.297].

Constantin Parfene valorifică metodologic acest text artistic: „Pescarul Amin (...) un mit poetic original, creat de topirea relicvelor unei conştiinţe colective milenare în plasma imaginară a unei ficţiuni literare moderne" [3, p.142]. Este elucidarea senzaţiei de a trăi dinamic credinţa milenară, care are forţa îmbinării conceptelor creştine cu cele păgâne. Dacismul solar rămâne doar în selectarea celor aleşi pentru comuniunea cu forţele divine.

Timpul ciclic nu simplifică acţiunea, dar îi oferă o doză de dificultate de responsabilitate. Ambele personaje sunt iniţiate în stihia apei, percepută sub semnul femininului. Şi pescarul Amin, şi bătrânul Santiago îi schimbă identitatea aşa cum o doresc. Astfel, balta Nazârului, în viziunea pescarului Amin, devine un cosmos concentrat, având proprietatea de a fi oglinda universului; ombelicul cu fluviul Dunărea contribuie la o distribuţie în rolul de o importanţă vitală ce i se acordă. Totuşi, este relevantă unicitatea evenimentului. Ambii trăiesc speranţa până la obsesie de a prinde cel mai mare peşte. Stihizarea acestui spaţiu contribuie la energizarea haotică care trebuie stăpânită întru supravieţuire. Verificarea omului întru destin, – e semnificativ ritualul valorificat în etapa-i de pregătire. Aceasta se evocă prin prepararea bărcii, a lăncilor, a sacilor, a sculelor de pescuit. Aici se implică colectiv, este acceptată colaborarea, pe când ritualul pescuitului include misterul singurătăţii. Iniţierea ia amploare, deschizând sufletul eroului central, distins prin comunicarea cu universul, cu lumea sa interioară.

Dacă Santiago mimează o comunicare cu băiatul, atunci pescarul Amin respinge orice dialog. Vorbeşte succint cu soţia, regretă că şi-a destăinuit gândurile cu brigadierul şi alţi pescari. Observăm că apa îi acordă personajului funcţia de nucleu. Pare să fie invitaţia stihiei pentru a i se deschide adâncimi. Aceste adâncimi presează un anumit comportament. Dezicerea, sacrificiul, regretul, bucuria, extazul de a vedea visul, similar mirajelor în pustiu, sunt emoţii prin care trec personajele – fluizi cu construcţii de labirint, în care timpul se desprinde de realul terestru, lucrează la rampa stelelor. Există o pulsare vizionară. Ambii au capacitatea de a modifica realitatea conceptual. Dioptriile pe care le uzitează provoacă o atitudine. Pescarul Amin preia lentila peştelui de a amplifica hotarele periferice. Malurile restrânse ale bălţii devin imensităţi, preiau orizonturi acvatice de profunzime: „În lumină de matostat bătut cu stele, fundul bulboanei era un adânc paradis regăsit... în care el intra, lăsând în afară timpul, ca pe o slugă, să-l aştepte” [1, p.299].

Bătrânul Santiago trăieşte cu un alt vector, nu cel de a amplifica, dar de a concentra. Oceanul în viziunea lui e mare. Şi poate selecţia îi cade pentru a putea să aibă iluzia mângâierii unui spaţiu ce ar putea să fie cuprins mental cu privirea. Este şi optica de a feminiza spaţiul imensităţii. Astfel, grandoarea primeşte frontierele cunoaşterii sale, determinată de o atitudine de beatitudine: „În mintea bătrânului, marea fusese întotdeauna *la mar*, aşa cum o numesc oamenii când o iubesc” [2, p.33]. În scrierile analizate, raţionalul devine un raport strict între bărbaţi, unde nu încap decât principii mecanice de afaceri, iar emotivitatea determină imprevizibilitatea în relaţia dintre stihie şi pescar, între apă şi omul dedicat. Emoţionalul în cadrul acvatic nu reduce importanţa echilibrului, atât de necesar în acest spaţiu. Emoţionalul îi valorifică chibzuinţa din optica unei responsabilităţi de a fi în faţa unui feminin absolut stihial.

Referinţe:

1. VOICULESCU, Vasile. *Destin.* Chişinău: Litera, 1997.
2. HEMINGWAY, Ernest. *Bătrânul şi marea.* Trad. din l. engl. şi note de Radu Pavel Gheo. Iaşi: Polirom, 2007.
3. PARFENE, Constantin. *Teorie şi analiză literară.* Bucureşti: Editura Ştiinţifică, 1993.